

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ТРАНЗИТИВНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Вступ. Сектор малого та середнього бізнесу (МСБ) – характерне ядро будь-якої сучасної господарської системи, без якого економіка і суспільство в цілому не можуть розвиватися ефективно. Саме тут відтворюється й циркулює основна маса національних ресурсів, які є живильним середовищем для розвитку великого бізнесу [1, с.200].

Цінність МСБ для країни полягає передусім в його здатності оперативно вирішувати проблеми реструктуризації економіки в умовах обмеженості ресурсів. МСБ пом'якшує проблему безробіття і формує конкурентне середовище. Лише невеликі підприємства можуть задовольняти дуже диференційований попит порівняно невеликих груп покупців. Саме за рахунок МСБ відбувається саморегулювання ринкової економіки, яке полягає в тісних зв'язках цього бізнесу з великим бізнесом як по лінії субпоставок, так і по лінії розробки інновацій. Окрім того, представники МСБ формують середній клас, будучи гарантами стабільності та демократичності суспільства [2, с.15].

Проблема розвитку МСБ в транзитивній економіці України привертає до себе увагу економістів як теоретиків так й практиків. Останнім часом опубліковано велику кількість праць прикладного та теоретичного характеру щодо проблем розвитку та підвищення ефективності малого та середнього бізнесу в економіці України. Як приклад можна навести роботи: Розвиток підприємництва в Україні [1], Бізнес-середовище в Україні [2], Аналіз регіонального аспекту розвитку малого підприємництва [3].

Незважаючи на велику кількість публікацій на окреслену тематику недостатньо розробленими в українській науці залишаються проблеми інституційного забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, питання взаємозв'язку розвитку МСБ та конкурентного середовища, окреслення заходів, спрямованих на поліпшення середовища, в якому функціонують підприємства малого та середнього бізнесу .

Метою нашої статті буде аналіз розвитку малого та середнього бізнесу в транзитивній економіці України. Для реалізації поставленої мети нами буде розглянуто такі завдання: загальна характеристика стану розвитку МСБ в економіці України, порівняльна характеристика показників діяльності МСБ у розвинутих країнах та країнах з перехідною економікою, окреслення основних заходів державної політики щодо поліпшення бізнес-середовища, в якому працюють представники МСБ в Україні.

Результати. Проведений аналіз малого та середнього бізнесу в транзитивній економіці України показав, що за роки незалежності в цілому було сформовано основні підвалини для розвитку малого бізнесу. Завершується

процес самовизначення підприємців як ключового прошарку населення. Малий бізнес поступово набуває рис самодостатнього сектора економіки, з властивими йому особливостями, перевагами, власними закономірностями розвитку. Він починає відігравати все вагомішу роль у розвитку національної економіки, стає основою соціально-економічної реструктуризації суспільства [1, с.201].

Проте, незважаючи на те, що за певними кількісними показниками Україна вже наближається до європейських стандартів, проте роль цих підприємств в економіці залишається низькою, адже мікро та малі підприємства поки що не роблять значного внеску в розвиток економіки України. Про це свідчить порівняльна характеристика показників діяльності малих підприємств у розвинутих країнах та країнах з перехідною економікою.

По-перше, питома вага МСБ у ВВП не перевищує 10%. Зокрема, для малого бізнесу цей показник складає 7,7%. За даними статистичних опитувань [2, с.14], лише 20% підприємців, зайнятих у сфері роздрібної торгівлі, а це складає близько 80% усього МСБ, розпочавши свою діяльність п'ять–шість років тому, змогли нагромадити капітал до 15–20 тис. доларів США. Сальдований фінансовий результат до оподаткування у секторі МСБ склався негативним.

По-друге, показник кількості створених у секторі МСБ робочих місць становить 20%, та є значно нижчим, ніж у розвинутих країнах. У той час, як у розвинутих країнах він перевищує 50%.

По-третє, частка МСБ у загальній кількості підприємств залишається на рівні 85%, що є значно нижче, ніж у розвинених країнах світу, де він сягає 98-99%.

По-четверте, з причин незавершеності податкової реформи понад 50% підприємств малого та середнього бізнесу працюють в тіні [5, с. 22-24]. Зокрема, значною проблемою наявної системи оподаткування для підприємств є існування великого тіньового сектору економіки – про це зазначили 56% респондентів, див. рис.2.

По-п'яте, за регіонами України малі підприємства розташовані нерівномірно. Так, майже половина їх зосереджена на території п'яти регіонів країни: у м. Києві (16,1%) загальної кількості малих підприємств в цілому по економіці), Донецькій (9,5%), Дніпропетровській (6,8%), Харківській (6,2%), Львівській (5,7%) областях.

Слід також зазначити, що в усіх країнах з розвинутою ринковою економікою здійснюється державна підтримка малого та середнього бізнесу. З державних бюджетів цих країн фінансують організації, що репрезентують і захищають інтереси МСБ та стежать за виконанням визначених урядових програм. В Україні вплив МСБ через свої громадські об'єднання на владу та прийняття рішень практично дорівнює нулю. Тобто підприємці не тільки не можуть впливати на прийняття рішень, а й владні установи під час прийняття рішень, як правило, навіть не посилаються на такий сектор, як МСБ. Особливо гальмування розвитку МСБ зазначає В. Кредісов відчувається на середньому рівні різних державних органів та установ [5, с. 22-24].

Таким чином, недостатня глибина галузевої спеціалізації, суттєві

структурні диспропорції, нерівномірність та суперечливість територіального розподілу МСБ істотно впливають на загальний рівень розвитку МСБ в країні. У зв'язку з цим фактичний стан МСБ не відповідає можливостям економіки, її виробничому, науково-технічному, трудовому потенціалу (враховуючи незначну частку малих підприємств у загальній зайнятості та обсягах виробництва). Така неадекватність вимагає ґрунтовного вивчення цієї проблеми, всебічної об'єктивної оцінки реального рівня розвитку малого та середнього бізнесу [1, с. 201].

Висновки. Постає закономірне питання – як підвищити ефективність МСБ в Україні? Ми переконані, що державна політика має сприяти поліпшенню бізнес-середовища, в якому працюють представники малого та середнього бізнесу. Пріоритетними ми вважаємо такі завдання:

1. Лібералізація підприємницької діяльності в Україні та мінімізація регулюючої ролі держави. Адже підприємець ще й досі, як правило, може робити лише те, що йому дозволено, а не навпаки, - коли можна робити все, окрім недозволеного.

2. Забезпечення прозорого та послідовного регуляторного середовища через впровадження закону про регуляторну політику та розширення сфери застосування принципу “конфлікт інтересів”. Для бізнесу не так страшно, що законодавство недосконале. Набагато гірше те, що воно має подвійне трактування, яке використовується тими, хто перевіряє підприємство, та постійно змінюється.

3. Досягнення збалансованості системи податків і соціальних платежів через перегляд і скорочення податкових пільг та об'єднання всіх соціальних фондів у один. Доробити й прийняти Податковий кодекс.

4. Створення ефективної системи державного управління через забезпечення інформаційної відкритості влади.

5. Надання гарантій захисту прав власності через вдосконалення законодавства у цій сфері та створення позасудових механізмів захисту прав власності – контроль за діяльністю влади та державних установ з боку суспільства.

Література

1. Розвиток підприємництва в Україні К.: Нора-друк, 2003 – 248с.
2. Бізнес-середовище в Україні // Міжнародна Фінансова Корпорація. – К., 2004. – 91с.
3. http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=7106108
4. Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К., 2005.
5. В. Кредісов Шлях України до Європейського Союзу – тільки через вирішення проблем малого та середнього підприємництва // Економіст. - Лютий, 2003. - №2. - С. 22-24.